

ROLUL CADRULUI DIDACTIC ÎN DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR TRANSVERSALE ALE ELEVILOR PRIN DISCIPLINE ȘCOLARE OPȚIONALE

Claudia BÎRGĂOANU,

*drd., Școala Doctorala „Științe ale Educației”,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
profesor școlar, Școala Gimnazială „Iordache Cantacuzino”, mun. Pașcani*

<https://orcid.org/0000-0002-0434-3575>

birgaoanucldia@yahoo.it

CZU: 37.022 DOI: 10.46727/c.03-04-11-2023.p393-398

Abstract

This article argues the value of the optional subject, developed by the teacher with the aim of developing students' transversal competences. The approach to transversal competences in the national curricula of Romania and Moldova is analysed, and the approach to transversal competences is explained in order to develop the creativity of primary school pupils.

Keywords: transversal skills, specific skills, general skills, creativity, optional

Odată cu trecerea învățământului la abordarea prin competențe, cadrele didactice au ajustat resursele metodologice la activități de învățare dezvoltatoare de competențe, integrând în procesul de predare-învățare-evaluare activități didactice pentru atingerea/realizarea finalităților scontate. Gama extinsă a tipurilor de competențe recomandate de Uniunea europeană și incluse în documente de politici educaționale, a orientat sistemul de învățământ spre formarea și dezvoltarea competențelor-cheie. Această opțiune este susținută de Cadrul de referință al curriculumului național din România drept „ofertă centrată pe *formarea competențelor-cheie* necesare unei dezvoltări durabile, promovării mediului antreprenorial și adecvării flexibile la modele culturale viitoare” [3, p. 6]. În documentul de față este propusă „o perspectivă unitară și actuală în proiectarea și dezvoltarea Curriculumului Național, „care să asigure coerența acestuia pe orizontală și pe verticală”, abordarea competențelor-cheie având ca repere de acțiune rezultate „necesare oricărei persoane, pe de o parte, pentru dezvoltare și împlinire personală, pentru inserție profesională, pentru incluziune socială și cetățenie activă, pentru dezvoltare durabilă și pentru un stil de viață sănătos, iar, pe de altă parte, pentru a face față schimbărilor economice, sociale, culturale, informaționale” [ibidem, 7].

Construcția curriculumului pe fondul competențelor-cheie, formulate cu o pondere la nivelul disciplinelor de învățământ, impune în aceeași ordine de idei „*abordarea unor problematici transversale*, precum, echitatea și incluziunea, problemele de mediu, conceptele de globalizare, consumul rațional, dezvoltare durabilă, sănătatea și altele” [ibidem p. 40].

Conceptul de *competențe transversale* este asociat competențelor-cheie în diverse acte normative ale sistemului educațional, facilitând aceleași trasee de dezvoltare pentru elev la nivelul disciplinelor de învățământ și extrașcolar. Această formulare a fost identificată în Curriculumul național pentru învățământul primar din R. Moldova, sistemul de competențe fiind structurat astfel:

- A. Competențe-cheie/transversale/transdisciplinare
- B. Competențe specifice disciplinelor școlare
- C. Unități de competențe

Constatăm prezența competențelor transversale chiar în structura competențelor, acestea fiind situate în prima poziție prin asocierea cu competențele-cheie și transdisciplinare. Autorii documentului acordă aceeași semnificație pentru categoria competențelor-cheie, transversale și transdisciplinare, competența transversală fiind definită drept „o categorie curriculară esențială cu un nivel înalt de abstractizare și generalizare”. În descrierea competenței este precizat, că „reflectă tendințele dezvoltării politicilor educaționale pe plan internațional, stipulate în Recomandările Consiliului Europei privind competențele-cheie, Raportul Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI, Recomandările UNESCO etc.” [1, p. 11], totodată, acestea „consemnează așteptările societății cu privire la parcursul școlar al elevilor, în ansamblul său, și la performanțele cele mai generale care ar trebui atinse de elevi la finele școlarizării; constituind expresia opțiunilor politicilor educaționale, precum și a tipului de personalitate care se propune a fi format” [1, p. 11],

Cât privește abordarea transversalității în curriculumul național din România se atestă o abordare generală, promovată la nivelul *metacogniției* doar în Cadrul de referință al curriculumului național, ca element transversal al celor trei componente ale competenței (cunoștințe, abilități și atitudini) [3, p. 21]. „Alături de racordarea fără echivoc la tendințele actuale în didactica limbii materne pe plan internațional”, *programa școlară în vigoare la Limba și literatura română (pentru elevi care învață limba maternă în învățământul primar*, „își propune o consolidare a abordării educaționale centrate pe nevoile elevilor în societatea contemporană; ...sunt propuse formulări ancorate în cotidian, care să ofere elevilor achiziții de calitate în domeniul comunicării, în contexte semnificative de învățare” [4].

Programele școlare din România continuă modelul curricular avansat de programele pentru clasa pregătitoare, clasele I și a II-a aprobate în 2013, în baza Ordinului nr. 3418/2013 privind aprobarea programelor școlare pentru învățământul primar, clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a și nr. 5003/2014 pentru clasele a III-a și a IV-a. Programele școlare prezintă două categorii de competențe: generale și specifice, „*competențele generale* fiind urmărite pe întreg parcursul învățământului primar (aceste competențe vizează receptarea și producerea de mesaje în contexte semnificative pentru copii) și *competențele specifice*, ca derivate din competențele generale, fiind vizate pe parcursul fiecărei clase [4].

Din abordările cunoscute în practica europeană de transpunere a competențelor-cheie în transversale în politicile curriculare, în România și în Republica Moldova se realizează „prin abordarea mixtă, în planurile-cadru fiind păstrate disciplinele școlare clasice, ce corespund principalelor domenii ale cunoașterii, totodată, introducându-se unele discipline școlare noi, ce corespund problemelor majore ale societății” [2, p. 30-31]. Abordarea mixtă în realizarea competențelor transversale îmbină „abordarea tematică, bazată pe obiective și studierea principiilor de bază”, dar și „studierea problemelor majore ale societății”, cu „abordarea bazată în mare parte pe studierea unor discipline școlare distincte”, după modelul țărilor Bulgaria, Italia, Malta și Portugalia.

O explicație a competențelor transversale din punct de vedere terminologic este oferită pe platforma educațională EDUFORM [4], sintagma fiind considerată echivalentă cu „un termen care nu este folosit la fel de frecvent, însă este cu siguranță mai transparent, acela de „competențe transferabile”, „care au fost învățate într-un anumit context sau pentru stăpânirea unei anumite situații/probleme și care pot fi transferate în alt context” [4]. Autorii articolului subliniază, că „deși termenul este folosit pe scară largă în învățământ, el nu este definit

întotdeauna într-o manieră constantă, ceea ce poate conduce la confuzii și interpretări divergente”: Mai mult ca atât, sunt „și alți termeni înrudiți, precum *competențe aplicate, competențe intercurriculare, competențe interdisciplinare, competențe transdisciplinare, competențe transferabile, competențe non-cognitive și competențe „soft skills”*, folosiți foarte frecvent cu referire la formele generale de cunoaștere și de abilități asociate „competențelor secolului XXI” [4]

Având în vedere rolul esențial al cadrului didactic în dezvoltarea competențelor elevilor pentru asigurarea unui parcurs de învățare pentru toată viața, considerăm relevantă argumentarea rolului cadrului didactic în dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor prin discipline școlare opționale. Modelul de abordare mixtă, unde realizarea competențelor transversale are loc în cadrul unei discipline, a fost propus la Școala Gimnazială „Iordache Cantacuzino” din municipiul Pașcani la disciplina opțională „Provocări creative”, clasa III-a. Transcenderea în alte discipline în scopul formării „competențelor secolului XXI” se face prin integrarea conținuturilor a patru arii curriculare (Limbă și comunicare, Arte, Tehnologii, Consiliere și orientare) pe durata unui an de învățământ.

Curriculumul disciplinei opționale „Provocări creative” este rezultatul participării în calitate de formator la programul cu nr. 21 „Creativitatea – o necesitate în școală și în activitățile non-formale”, inclus în „Oferta programelor de formare a Corpului Didactic „Spiru Haret” din Iași pentru anul școlar 2021- 2022. Cu îndemnul din introducere, că „școala, oricât de bine ar fi organizată, oricât de bogat ar fi conținutul cunoștințelor comunicate elevilor, nu poate da satisfacției setei de investigare și cutezanță creatoare, trăsături specifice copiilor”, s-a iterat justificarea planificării pe stagii/module tematice pentru un timp de 30 de ore. „Copiii au nevoie de acțiuni, care să le lărgesc lumea lor spirituală, să le împlinească setea lor de cunoaștere, să le ofere prilejul de a se emoționa puternic”. În acest sens, modulul 2 (10 ore) a descifrat conținuturile „creativității în școală”, definind formele de organizare care facilitează dezvoltarea creativității și metodele de stimulare a creativității în școală. Unul din subiecte a fost dedicat „profesorului creativ”, provocare argumentată pentru titlul articolului de față cu titlul „Rolul cadrului didactic în dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor prin discipline școlare opționale”.

Alegerea unui opțional care să dezvolte creativitatea copiilor în contexte variate răspunde cerințelor sociale dar și nevoii copiilor de a-și valorifica ideile personale în contexte variate, ludice, într-un mediu de învățare care să aprecieze valoarea fiecărei persoane și să respecte eroarea ca element firesc în procesul descoperii.

Asocierea încă de la intrarea în școală a mediului de învățare cu un mediu creativ este benefică, copiii dezvoltând atât abilitățile specifice cât și încrederea în sine și o atitudine pozitivă față de procesul creator, toate aceste elemente sprijinind procesele metacognitive.

Esențiale în „implementarea” acestei discipline sunt răspunsurile la întrebarea „CUM dezvoltăm?”: prin toleranța și colaborarea, recunoașterea și valorificarea unicității fiecărui copil. Copilul începe aventura cunoașterii pornind de la *afirmațiile constructive* ce stau la baza opționalului:

1. *Sunt creativ.*
2. *Exersând, devin și mai creativ.*
3. *Transform ideile în ceva concret. Duc ideile până la capăt.*
4. *Am voie să greșesc.*

5. *Respect creația mea și a celorlalți.*
6. *Totul în jurul meu poate să mă inspire.*
7. *Mă bucur de ideile pe care le am.*
8. *Îmi place să descopăr, jucându-mă.*
9. *Vreau să încerc lucruri noi.*
10. *Cred în mine și în cei din jur.*

Competențele generale au fost operaționalizate în competențe specifice, la fiecare din acestea oferind o gamă largă de activități de învățare. Vom expune în continuare proiectul de curriculum la disciplina opțională „Provocări creative”, oferind deschideri pentru încurajarea gândirii divergente a elevilor, încurajarea căutării de noi soluții, încurajarea efortului elevilor de a folosi o cale neobișnuită de rezolvare a problemelor, chiar dacă aceasta nu conduce în mod obligatoriu la succes.

Competența generală 1. Dezvoltarea capacității de exprimare orală și scrisă în contexte creative.

Competențe specifice:

1.1. formularea clară și corectă a enunțurilor verbale potrivite unor situații date

Exemple de activități de învățare

- exerciții de construire corectă a unor enunțuri după imagini, folosind cuvinte date, legate de o situație creată;
- exerciții de prezentare a unor obiecte/ idei familiare copiilor;
- povestirea unor întâmplări personale ale copiilor;
- exerciții de formulare de întrebări în vederea clarificării unor nelămuriri legate de o cerință dată;
- tehnica ipotezelor fantastice*** (Ce s-ar întâmpla dacă...?)
- Marea întrebare este...
- Basmul în cheie obligată***
- Ce se întâmplă după...?***
- Praful magic
- Zâna întrebărilor
- Deschide ochii, deschide mintea
- Concluzii trăsnite
- Vorbește-mi despre o banană
- Merceologie fantastică***
- Jucăria ca personaj***
- Copilul ca protagonist***
- Matematica poveștilor

1.2. integrarea cuvintelor în enunțuri sau texte proprii

- exerciții de utilizare a cuvintelor date în contexte adecvate;
- exerciții de compunere a cuvintelor pornind de la o silabă dată;
- exerciții de schimbare a sensului unui cuvânt prin modificarea unui sunet sau a unei silabe;
- Prefixul arbitrar***
- Cuvântul - temă fantastică***
- Binomul fantastic***

- Greșeala creativă***
- Poveștile pe dos***
- Salată de povești***
- Imaginează-ți...
- exerciții de compunere a unor texte imaginare scurte
- exerciții de ilustrare prin desene, simboluri sau de scriere a textelor create
- creare de cărți cu concept

1.3. redactarea unor texte scurte

- exerciții de analizare a unor contexte creative;
- exerciții de redactare a unor texte de mică întindere pe baza unui suport vizual, a unui șir de întrebări, ș.a.;

1.4. manifestarea inițiativei și a interesului pentru a comunica cu ceilalți

- exerciții de dialog cu persoane diferite;
- dialoguri pe teme din registrul fictiv;
- simulări ale unor situații de comunicare; jocuri de rol;
- activități de exprimare a propriilor păreri în legătură cu fapte, întâmplări prezentate.

Succint sunt prezentate competențele generale 2 și 3, cu derivatele operaționalizate în competențe specifice.

Competența generală 2. Proiectarea, realizarea și evaluarea unor produse simple

2.1. *descoperirea etapelor realizării unor produse simple din diferite materiale*

2.2. *realizarea unor compoziții combinate aplicând tehnici de lucru învățate*

2.3. *identificarea modalităților de folosire a produselor executate*

2.4. *aprecierea caracteristicilor unor produse realizate*

Competența generală 3. Dezvoltarea capacității de autocunoaștere a potențialului creator și a atitudinii pozitive față de sine și ceilalți

3.1. *recunoașterea emoțiilor apărute în situații variate*

3.2. *exemplificarea caracteristicilor personale care favorizează procesul creator*

Abordarea integrată în curriculum solicită posibilitatea de planificare curriculară și predare în echipă, din moment ce procesul de formare are loc în grupuri mai mari sau mai mici. „În perspectiva unui curriculum care vizează dezvoltarea, la nivelul elevilor, a unui set unitar și complex de competențe, devine importantă *formarea continuă centrată pe teme transversale precum:*

- abordarea integrată în curriculumul școlar, prin valorificarea noilor educații;
- roluri noi ale profesorului, în contextul centrării pe dezvoltarea de competențe;
- specificul predării-învățării-evaluării în activitatea cu elevii cu diferite nevoi de învățare și abordări pedagogice specifice (de exemplu, remediere/recuperare, excelență/extindere) [3, p. 44.]

Concluzia care este dedusă din conținutul reflectat în articolul de față este că *creativitatea* este una din resursele importante ale dezvoltării personale pe tot parcursul vieții și una din resursele importante ale succesului social și profesional. Problema gestionării eficiente a dezvoltării creativității ține de factorul *context educațional* și rolul cadrului didactic în asigurarea transversalității prin discipline școlare opționale sau activități nonformale. Primul pas care trebuie făcut pentru încurajarea creativității în școală este valorizarea adecvată a disponibilității naturale a copilului de a fi inventiv, asigurarea lui că dorința de a fi creativ, îi va fi apreciată.

Cerințele în evoluție ale societății determină cadrele didactice la schimbări de roluri profesionale, curriculumul școlar la ajustări de conținuturi valorice și finalității de studii, elevul la angajare în colaborare pentru construcția autonomă a cunoștințelor. Competențele transversale sunt acele achiziții valorice și atitudini, care întretaie un anumit domeniu și dezvoltă autonomie și responsabilitate, interacțiune socială, rezolvare de probleme, învățare continuă și, nu în ultimul rând, colaborare creativă.

Bibliografie

1. Curriculum național. Învățământul primar. Aprobate la Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1124 din 20 iulie 2018). Chișinău, 2018
https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_primare_05.09.2018.pdf
2. GREMALSCHI, A. Formarea competențelor-cheie în învățământul general: provocări și constrângeri. Chișinău: Tipogr. «Lexon-Prim», 108 p. ISBN 978-9975-9609-8-4
3. PALADE, E., FARTUȘNIC, C., TEȘILEANU, A. et al. Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea curriculumului național. Cadrul de referință al curriculumului național. București, 2020. ISBN 978-606-8966-06-9
<https://isj.vs.edu.ro/download/Repere-pentru-proiectarea-actualizarea-si-evaluarea-curriculumului-national-Cadrul-de-referinta-al-curriculumului-national-ISBN1.pdf>
4. Platforma educațională EDUFORM <https://www.edufarm.snsr.ro/campanie-online/dezvoltarea-competentelor-transversale-si-profesionale-prin-intermediul-dezvoltarii->
5. Programa școlară în vigoare la disciplina Limba și literatura română (pentru elevi care învață în limba maternă). Clasa pregătitoare, I, II, III și IV.
<https://rocnee.eu/index.php/dcee-oriz/curriculum-oriz/programe-scolare-front/programe-scolare-in-vigoare>